

megemelgeti a vontató alját a villával, a másik a láncot alája húzva, a kötelet átveti a vontatón és az ellenkező oldalon a léc alá húzva meghurkolja. Így nem marad el a vontató a láncról. A takarékosabb gazda még egy rudashordó rudat (3–4 m. hosszú vékony, egyik végén hegyes akácfarúd) dug a vontató alá előlről, ennek az egyik végét az eketalyiga tengelyére emeli, így ezen csúszik a vontató alja.

Ha nem kell messze hordani a szénát, ezt is vontatóba rakják ma is. Itt is a vontató aljában 4–5 petrencét kúpalakúan összeállítanak, erre rakják körben a szénát, azonban ennek közepére minden sor után egy-egy villával tesznek, hogy a közepe be ne süppedjen és így be ne ázzék. Ez már hosszabb ideig áll kint. Ha messze kell hordani, akkor a szénából is többet raknak össze, de ez nem vontató, hanem „szekeres boglya“, mert beőle egy szekér széna telik.

A debreceni határban tehát a vontató szó egyaránt használatos szénára és gabonára.

Balogh István.

Nagykőrösi tájszótár

Az alábbiakban megkísérlem a lehetőséghez képest a Nagykőrösön és közvetlen határában használatos tájszavaknak gyűjteményét adni. Természetesen ez a gyűjtemény még nem teljes, mert az a bánya, ahol ezt a kincset lelik, kimeríthetetlen. Igen sok olyan szót is közlök, amiről sejtem, hogy már polgárjogot nyert az irodalomban és az is magától értetődik, hogy közülök igen sok más vidéken is ismeretes. Bizonyosan a legnagyobb része már össze is van gyűjtve korábbi gyűjtők által, azonban ezt ellenőrizni nem tudom. Különben is a fő cél tudomásom szerint egyes vidékek tájszavainak önálló gyűjteménye lévén, a helyi tájszavakat a föntiekre tekintet nélkül kell is összeállítani. Bővebben foglalkozott még a Nagykőrösnek és vidékének nyelvészeti sajátágaival bátyám, Kiss Sándor szarvasi tanítóképzőintézeti igazgató, akinek egy régebbi gyűjtését Papp Imre karcagi tanár kb. 20 évvel ezelőtt már felhasználta kisebb értekezés formájában (ezt a munkát azonban nem ismerem), Kiss Sándornak ma is van egy nagy gyűjteménye, mely nemcsak a szavakra, hanem a szólásmódokra is kiterjedő. Hasonlóképen készített a helyi tájszavakból gyűjteményt öcsém, dr. Kiss Lajos magyaróvári ellenőrző orvos is, akinek gyűjteménye tudomásom szerint Kiss Sándornál van. Én is több ízben készítettem tájszógyűjteményt, de azok leginkább elkallódtak úgy, hogy a mostani gyűjteményemet teljesen újonnan kellett összeállítanom. A gyűjteményben megtalálhatók az idegen szavak eltorzításáról készült szavak is, melyek már ma-

gyaros ízt kaptak. Sok a tót eredetű tájszó, sőt Kiss Sándornak a kutatása szerint sok francia eredetű szó is akad, mint ahogyan a helyi gazdacsaládokban francia eredetűek is felfedezhetők. Hogy mikor jöttek ide és mi módon, egyelőre rejtély.

Abajgat. — Elver, elnászpágol. Helybenhagy. „Ez a gyerekek möginesak incselkedik a Czakóék inassaivá, pedig már éccő elabalgatták.“

Ácsánkodik. — Az agyarognál súlyosabb haragot jelent. Askálódik, tervszerűen romlására tör, de csak a szóval, rágalommal. „Nád közt kék azt a vín rusnyát mögégetni, mindig a mönyire ácsánkodik“.

Aggat. — Utban van, akadékoskodik. Hátráltatja a munkát, nem célzatosan, hanem vagy játékkal, vagy eredménytelen igyekezetével, vagy tehetetlenségével. „Kigyűtt velem az öregapátok is, de csak aggatott a dógomba“.

Agyarog. — Feni a fogát. Haragszik valakire, ahol lehet szóval árt is neki és várja az alkalmat, hogy nagy kellemetlenséget okozzon neki. „Miúta mögtutta, hogy nem vöszi é a lányát, mindig agyarog rá“.

Álomszűszék. — Álmosfajta. Sokat szeret aludni. Hamar elalszik, akkor is, mikor nincs ott az ideje. Álomtartály (szűszék). „Nem merők elindúni éccakának évadján evvê az álomszűszék gyerekkê, mer léfordul a kocsirú“.

Annak a tallaját fúvom. — Valamely elmúlt eseménynek a kellemetlen egészségbeli, vagy anyagi következményeit szenvedem. „Jánosnapkó fordútunk lé a szánkóvá a hóba, oszt ma is annak a tallaját fúvom, mer azúta mindig göthös vagyok“.

Annyányi. — Anyának alkalmas (persze apának is), felnőtt. „Mind é horta a szarka a csérkéimet a szőlőbü akkó, mikó mán annyányiak vótak“.

Asövény. — Az igáskocsinak az alja, mely deszkából készül. Az első és hátsó tengelyen és a középső förhécen fekszik. „Vigyázzatok a hordó főtövésiné, lé né törjétek az ásövént“.

Babra munka. — Aprólékos, gondot, figyelmet igénylő munka, amelyhez nem testi erő, hanem ügyesség s főleg türelem kell. „Nem szeretöm a babra munkát, nincs hozzá türelmem“.

Bakafántos. — Szókimondó, erélyes, határozott. Dícsérő jelző. „Amellé a tutyi-mutyi embör mellé éppen ilyen bakafántos mönyecske köllött, majd a ráncba szödi ütet“.

Bakhát. — Leginkább a homokos szőlőhegyen szélfogónak, mesgyének használt, vagy faültetés céljából eszközölt gátszerű földhányás.

Ballangó a Bondor (Salsola Kali) helyi elnevezése.

Bangákokodik, ébangákokodik. Ugy el nézelődik, hogy nem vesz tudomást a környezetében történekről. Se lát, se hall. Esetleg valaminek a nézésébe merül el így. „Ugy ébangákokodott a sógor a piacon, hogy észre sé vötte mikó otthattuk“.

Barkácsol. — Amikor valaki asztalos, bognár, vagy ács munkát végez, fur, farag, de a munka nem szakmája. Kontára annak, amit csinál, de azért meg tudja csinálni. Barkács embör az olyan embör, aki gyalogszéket, kapanyelet, keréktalpat meg tud csinálni, még a zsuptetőt is fel tudja verni. „Oszt mibül él, hogy az apja ézavarta? Nyáron más föggyibe vetöget, télön mög éjár barkácsoni“.

Barmol. — A barkácsol-lal rokonságban van. Barmol az, aki szintén nem mestere a munkájának, de nem is tudja rendesen elvégezni. Amikorra a kezébe került dolog úgy kerül ki a kezéből, hogy első pillanatra meglátszik rajta a hitvány értetlen munka. Barmol az, aki gyalu helyett baltával simítja ki a kapanyelét. Aki fűrész helyett bicskával vágja ketté a kapanyelet stb. „A sógor maga barmóta a kaszanyelit, ki is keszte a kezit dére alaposan“.

Kiss László.

(Folytatjuk.)

S Z E M L E

N. Sebestyén Irén: Az uráli nyelvek régi halnevei. Nyelvtud. Közl. XLIX. (1935) 1—97.

Ezen alapos tudásról, nagy szorgalomról és kiváló kritikai érzékről tanuskodó tanulmány az újabb magyar összehasonlító nyelvészeti irodalom egyik legjelesebb terméke, amelynek még a magyar östörténet szempontjából is igen nagy jelentősége van. Különösen becsessé teszi számunkra N. Sebestyén Irén dolgozatát az a körülmény, hogy még a régi pozitívista módszer alapján készült, vagyis szerzője nem valami előlegesen felállított tételt akar a halnevek segítségével igazolni, hanem szinte teljesnek látszó, nagyon gazdag anyagának nyelvészeti feldolgozása után igyekszik a tényekből bizonyos megállapításokra eljutni. Ezzel a módszerrel sikerült is neki maradandót, nem pedig rövid életű östörténeti regényt alkotnia.

Megállapításai szerint az uráli (finnugor + szamojéd) őshazának különösen jellemző halfajtája a nemes lazac (salmo salar) volt, amely halfajta csak a Jegestenger európai vizeiben található, az Uralon túl már nem fordul elő. Ezek szerint az uráli őshaza Európa északkeleti vidékén volt. Mivel pedig az uráli ősnép a halnevekből következőleg a tokféléket is ismerte, az őshaza déli irányban még a Volga északi mellékviziei felsőfolyásának vidékére is kiterjedt, ahová a tokfélék még felvándorolnak (a Jegestenger vizeiből t. i. hiányoznak). A finnugor őshaza a lazacfajtákra vonatkozó elnevezések alapján kiterjedt ugyan még az